

DE CE S-AR TEME RUSIA

În acest moment, din punct de vedere tehnologic, temerile Moscovei față de scutul american nu sunt îndreptățite. Dar în 10 ani ar putea deveni. | DE LIVIU HOROVITZ

ANUARIE 1967, CASA Albă. Erau prezenți principalii consilieri științifici și militari. Recomandarea unanimă a acestui grup: o înțelegere cu URSS care să interzică sistemele antirachetă. Beneficiile modeste nu puteau contrabalansa impactul destabilizator asupra echilibrului nuclear, concluzionau strategii de la Washington. „Spre deosebire de armele ofensive, sistemele defensive sunt destinate să protejeze, nu să distrugă,” le-a răspuns premierul sovietic Alexei Kosîghin americanilor. Negocieri îndelungi i-au convins însă pe ruși. Astfel încât în 1972 era semnat Tratatul Antibalistice (ABM). 30 de ani mai târziu, avansul tehnologic, slăbiciunea Rusiei și emergenta unor state cu ambiții nucleare și balistice au determinat administrația Bush să rezilieze înțelegerea. Acum, rolurile s-au inversat: Washingtonul vorbește despre sisteme destinate să protejeze, iar Moscova este cea care arată cu degetul spre potențialul lor destabilizator. Mai este însă în 2011 valabilă logica anului 1967? „Armele nucleare sunt complet nefolositoare – cu excepția descurajării adversarului de a le folosi pe ale sale,” scria acum câteva decenii Robert McNamara, fostul Secretar american al Apărării. În mijlocul confruntării ideologice din timpul Războiului Rece, capacitatea de a distruge cele mai importante orașe ale adversarului nu a părut suficientă nici la Washington și nici la Moscova pentru a descuraja un eventual atac. Cei doi giganți au construit mii de rachete balistice orientate spre silozurile cu arme nucleare ale părții ad-

verse. Cursa înarmării a atins un echilibru doar atunci când a devenit clar că cel care ataca primul urma să sufere cel mai mult: rachetele sale distrugeau cea mai mare parte a arsenalului adversarului; îi „supraviețuiau” însă suficiente arme pentru a face una cu pământul orașele atacatorului. În această logică, un sistem performant antirachetă îl putea asigura pe inițiator că va intercepta răspunsul adversarului. Astfel, fără restricționarea sistemelor antirachetă, frica de un prim atac promitea să se întoarcă pe scena internațională.

Această logică macabră se aplică însă doar între adversari. Într-o declarație comună din noiembrie 2001, președinții Bush și Putin anunțau că SUA și Rusia „au depășit moștenirea Războiului Rece” și că „niciuna dintre țări nu o consideră pe cealaltă un dușman sau o amenințare.” Cu toate acestea, anul trecut, negocierii au lucrat luni de zile pentru ca ultimul tratat bilateral pentru controlul armamentului să asigure menținerea balanței strategice. Cu toată „resetarea” proclamată de Washington, nici SUA și nici Rusia nu se simt confortabil decât atunci când sunt la paritate nucleară. În același timp însă, americanii încearcă să îi convingă pe ruși că sistemul antirachetă din Europa nu vizează arsenalul lor. Dacă inginerii americani reușesc să pună în practică proiectul Obama, până în 2020, 440 de interceptori vor fi instalați pe 43 de nave și la două baze terestre în Europa. Guvernul de la Moscova sugerează că aceste sisteme ar putea doborî rachete rusești. Cu toate acestea, sistemul Obama

ar putea periclita capacitatea de răspuns rusească numai dacă Moscova își reduce masiv arsenalul curent. Nu în ultimul rând, Rusiei îi rămâne un număr impresionant de elemente tehnice cu care să neutralizeze sistemul antirachetă american.

Președintele Medvedev amenința recent că o cursă a reînarmării ar putea fi declanșată în 2020, atunci când interceptoarele americane vor amenința rachetele rusești. Însă pe fondul incapacității Rusiei de a investi sume semnificative în dezvoltarea de rachete, dar și al pericolului modest generat de scutul american, declarațiile sunt greu de luat în serios. Motivul principal al „supărării” Moscovei trebuie căutat mai mult în sfera politică, acolo unde rușii nu sunt încântați de prezența unor baze ale SUA la câteva sute de kilometri de granița lor, de o prezență americană perpetuă în regiune sau de diminuarea puterii lor regionale. Pe de altă parte însă, atâta timp cât între Washington și Moscova nu există o legătură bazată pe interese comune, bine ancorată în sfera economică, relația strategică va rămâne fundamentul discuției transatlantice. În acest context, paritatea nucleară rămâne fundamentală, iar sistemele antirachetă, modeste în momentul de față, au potențialul de a o destabiliza. Astfel, următorul tratat pentru controlul armamentului nuclear va fi foarte greu de negociat, iar „resetarea” s-ar putea să fie repede uitată.

Liviu Horovitz este cercetător în domeniul politicilor nucleare la Centrul pentru Studii de Securitate din cadrul Swiss Federal Institute of Technology, Zürich.

EROAREA DE PERCEPȚIE

La vremuri noi, sunt necesare paradigme și mai noi. | DE GEORGE MAIOR

Sistemul BMD are, de asemenea, un rol de demarcare sau limitare regională a unei crize. Dacă interceptorii amplasați în România vor lovi și dezintegra în spațiul extra-atmosferic rachete lansate de un adversar, atunci faptul că aceste rachete nu și-au atins țintele va fi un mod de „demarcare” a conflictului într-o zonă geografică circumscrisă perimetrului dintre atacator și interceptor, evitând practic o confruntare extinsă care poate cuprinde chiar două continente. Această „demarcare” a conflictului aduce în atenție un nou profil strategic al regiunii Mării Negre deoarece aceasta dobândește funcția de „scut” de interceptare a unei amenințări cu rachete balistice. Dacă sistemul Bush se oprea în Europa Centrală, sistemul Obama nu numai că acoperă și protejează întreaga Europă, ci conferă sud-estului continentului și respectiv teritoriului României un rol esențial în protejarea NATO față de riscurile asimetrice emergente de acest tip.

Războaiele secolului XXI au alterat profund logica descurajării nucleare bazată pe un război presupus rațional între actori având forțe și capacități similare. Confruntările actuale au adesea o anumită doză de iraționalitate, sunt multi-polare și se desfășoară între actori asimetrici. Proliferarea armelor de distrugere în masă și a vectorilor purtători nu face decât să mute o cursă a înarmărilor și tehnologiei, care în timpul Războiului Rece era predictibilă și simetrică, într-o lume a postmodernismului nuclear, a incertitudinii, anarhiei și iraționalului, în care proliferatorul poate fi oricine – un stat considerat inamic, un grup de teroriști, o miliție paramilitară dintr-o zonă ieșită de sub controlul statului, o rețea de trafic ilegal. În acest context, abordarea președintelui Obama combină două logici diferite: descurajarea prin reprisal - reprimarea adversarului prin folosirea arsenalului nuclear propriu -, cu descurajarea prin denial – negare, adică exact ceea ce va realiza Ballistic Missile Defense (BMD), putând intercepta orice rachetă cu încărcătură neconvențională lansată de un adversar. Este greșit să presupunem că BMD reprezintă un sistem de descurajare în sens clasic. Acesta intervine atunci când disuadarea eșuează, când o rachetă purtătoare de încărcătură WMD a fost lansată împotriva spațiului NATO. Pe de altă parte, simplul fapt de a ști că o rachetă poate fi interceptată de sistemul BMD al SUA și, în viitor, de cel al NATO, poate descuraja un asemenea atac. Oarecum paradoxal, tocmai din această distincție conceptuală și practică provin însă, poate, și o serie de percepții și abordări „confrunționale” legate de acest sistem, în dezbaterile dintre SUA și Federația Rusă. Eroare. Aceasta se referă la „interpretarea” noului tip de descurajare într-o cheie similară celei clasice. Adică: dacă arsenalul nuclear a fost creat împotriva Rusiei, logic, „arsenalul” BMD va fi dezvoltat tot împotriva Rusiei. Nimic mai fals. Disuadarea clasică se bazează pe „paritatea” arsenalelor nucleare ale celor două state. Fiecare va deține întotdeauna suficiente arme nucleare

pentru a-l distruge pe celălalt în cazul unei confruntări. O cu totul altă logică strategică animă însă descurajarea BMD, pentru că este în primul rând destinată altui tip de adversari (iraționali și asimetrici): actorii care pot lansa atacuri limitate cu rachete purtătoare de WMD, care nu sunt „impresionați” sau „impresionabili” de riscul răspunsului SUA și în cazul cărora frica de consecințe nu poate funcționa, ca în cazul unui actor „tradițional” (un stat bazat pe responsabilitate politică în fața cetățenilor). Dacă arsenalul nuclear al SUA este calibrat după cel al Rusiei, nu putem vorbi despre niciun fel de paritate în ceea ce privește noul „arsenal” BMD. Cei 30 de interceptori tereștri dislocați în Alaska și California, la care se vor adăuga cei din Europa, nu ar putea în niciun caz face față unui arsenal rusec de peste 1.000 de încărcături nucleare pentru câteva sute de rachete balistice sofisticate. Rachetele de tip SM-3 care vor fi dislocate în România și Polonia nu pot contracara arsenalul Rusiei. O simplă aritmetică ar fi suficientă: dacă toți interceptorii și-ar atinge ținta în răspuns la atacuri rusești, succesul operațiunii ar consta în, poate, sub 100 de rachete distruse – ceea ce nu înseamnă nimic față de cantitatea de rachete rusești cu rază medie, lungă și intercontinentală de acțiune. Nu trebuie să excludem scenariile birocratice de decizie, în care promotorii ai „worst-case scenarios” și funcționarii interesați de creșterea bugetului în diverse sectoare să contribuie la menținerea unor percepții de tip Război Rece față de orice politică militară a SUA. Se poate întâmpla și invers. Însă esența acestei abordări rezidă în faptul că Moscova nu a disociat încă, cel puțin nu la nivel politic sau declarativ, cele două tipuri de descurajare, cele două logici strategice fundamentale diferite care, îmbinate, formează politica nucleară americană în prezent.

George Maior este Directorul Serviciului Român de Informații (SRI).

Rachetă iraniană cu rază tot mai lungă. Două decenii după Războiul Rece, în Europa se mai interpune o putere nucleară.